

“Ca și taoiștii, cred că lumea poate fi cunoscută din pragul casei”

Felicia Mihali a absolvit Facultatea de Litere din București, secția Română, Franceză, și apoi facultatea de Limbi și Literaturi Străine, secția Olandeză, Chineză. În România a lucrat în București la ziarul Evenimentul Zilei ca jurnalist cultural. În anul 2000, emigrează la Montreal și începe să scrie în franceză. În paralel cu activitatea literară, la Montreal, a studiat în cadrul programelor de Istoria artei și de Creație literară la Université de Montreal. A scris înainte de plecarea din țară trei romane: Țara Brânzei (1998), Mica istorie (1999) și Eu, Luca și Chinezul (2000). La Montreal, pe lângă activitatea literară, lucrează de mai mulți ani ca profesoară, mai întâi de engleză, apoi de franceză, iar în prezent predă istoria. De asemenea, a predat limba franceză la Beijing, China precum și în rezervația Innu Matimekush (Schefferville) din nordul provinciei Quebec, Canada. În franceză a publicat L'enlèvement de Sabina, roman, XYZ Éditeur, Montréal, 2011; Confession pour un ordinateur, roman, XYZ Éditeur, Montréal, 2009; Dina, roman, XYZ Éditeur, Montréal, 2008; Sweet, sweet China, roman, XYZ Éditeur, Montréal, 2007; La reine et le soldat, roman, XYZ Éditeur, Montréal, 2005. Primele sale cărți publicate în Quebec au fost traduceri a două romane apărute în România, înainte de a imigra. Le Pays du fromage, 2002 (traducere proprie după Țara Brânzei, 1999) și Luc, le Chinois et moi, 2004 (Eu, Luca și Chinezul, apărută în românește cu două săptămâni înainte de a pleca în Canada). Ultimele sale două romane sînt scrise în limba engleză : The Darling of Kandahar (2012) și A Second Chance (2014), ambele la editura Linda Leith Publishing.

INTERVIEWATOR

Felicia, să începem pornind de la un interviu mai vechi de-al tău, din anul plecării tale din România, în care spui așa: *De fapt, toate cărțile mele erau scrise: “Țara brânzei”, “Mica istorie” și “Eu, Luca și chinezul”. Au fost peste tot la concursuri – la “Nemira”, la “Cartea Românească”, dar nimeni nu a băgat de seamă că există o substanță în ele. Nu a existat nici un fel de interes pentru cărțile mele, până am întâlnit-o pe Diana Crupenschi de la Editura Image. I-au plăcut manuscrisele mele, am discutat pe text, am făcut mici modificări (...)* A fost marele meu noroc că am întâlnit-o la timp că să salvez aceste cărți, pentru că eu oricum aș fi plecat în Canada și ele ar fi fost uitate. **În fond, de asta plec: ca să mă afirm și acolo că scriitoare, ca să am posibilitatea de a-mi face cunoscute cărțile și nu ca să am o viață comodă. Nu vreau să ajung ca mulți dintre scriitorii și poeții noștri care au o bătrânețe sfâșiată de mizerie și umilință, în loc să și-o poarte tihnită și aureolată de celebritate. Deci, aș vrea să lupt pentru cărțile mele și să le fac o carieră internațională.** Felicia, au trecut cincisprezece ani de când ai spus asta. Crezi în continuare că ai mizat bine, că ai fost inspirată lăsînd cariera din România pentru “pasărea de pe gard” care era Canada atunci pentru tine?

FELICIA MIHALI

Mulțumesc că mi-ai amintit de acest interviu. Recunosc bravada tinereții când crezi că totul ți se cuvine și mai ales că ești făcut să schimbi lumea. Acum aș ezita mult să mă arăt atât de orgolioasă, dar pînă la urmă, da, cred că am făcut bine că am plecat din România. În plan personal trăiesc și acum sfîșierea de a fi părăsit spațiul familiar, cultural și lingvistic, în care am crescut. Dar în materie de creație, de acumulare și transformare, în Canada am evoluat, am făcut progrese și ca individ și ca autor.

INTERVIEWATOR

La trei ani de la sosirea în Montreal spui așa: *Comunitatea noastră, mă tratează cu o indiferență care mă doare. Din cele 20 de exemplare ale cărții mele care existau în magazinele românești, în primele două luni nu se vînduse nici măcar unul.* Concluzia pe care o trag este că de-a lungul carierei tale, suportul pe care l-ai primit din partea canadienilor a fost mult mai mare decît cel pe care l-ai primit din partea românilor (atît a celor din România cît și a celor din diaspora). Mai mult, ai spus undeva că ai făcut efortul de a traduce în română unele dintre romanele tale publicate în Canada dar că editurile din România răspund greu la e-mailuri sau nu răspund deloc, într-un cuvînt nu prea sînt sînt interesate. Cum îți explici această stare de fapt? Cum este posibil ca un scriitor să lupte mai mult pentru publicarea în limba sa maternă decît în celelalte două limbi “de adopție”?

FELICIA MIHALI

Da, indiferența comunității românești din Montreal – se spune totuși că sîntem 45.000 de români în zonă -, mă întristează și acum. Și asta pentru că e o comunitate educată, o imigrație formată din oameni cu studii avansate, o elită care, bănuiesc, a deschis o carte de literatură. La lansările mele nu vin decît o mîină de români, în general familie și prieteni. În mod ciudat, Facebook-ul, unde am ceva admiratori să zicem, nu mi-a adus decît un singur nou cititor la lansări, o muziciană de la McGill. Ziarul Pagini Românești a făcut de asemenea promoție, deci nu se poate spune că nu au știut. Dar trebuie să îi acorzi fiecăruia circumstanțe atenuante, toți au o viață dură la servicii, locuiesc în periferie cei mai mulți, așa că înțeleg că după o zi de muncă e greu să vii în centrul orașului la lansări. În ce privește interesul sau dezinteresul editorilor români pentru cărțile mele, e un fenomen pe care nu îl înțeleg și refuz să îmi bat capul. Așa cum am zis de multe ori, cînd vor fi gata să mă publice, eu sînt gata. Am deja două traduceri în românește, Dina și Iubita din Kandahar care își așteaptă liniștite editorul. În rest, ar fi prea mult stres să mai bat la uși. Cred că trebuie să mă concentrez pe cărți noi și nu cum să le promovez pe cele vechi. Dacă sînt cu adevărat bune, într-o zi se vor vinde singure. Din experiența mea literară știu că nu numai Shit happens în viața noastră. Din cînd în cînd, cînd crezi că totul e pierdut, răsare o oportunitate la care nu te așteptai și care schimbă totul. Problema mea e de asemenea că nu vreau să public cu oricine și în orice condiții, de asta cred că așteptarea va fi mai lungă.

INTERVIEWATOR

Ai scris zece romane în optsprezece ani, ești o scriitoare prolifică și asta pe lângă studiile pe care le-ai făcut în timpul acesta, pe lângă traduceri, timpul petrecut la serviciu, cu familia și așa mai departe. Cum reușești toate aceste lucruri? Ai timp și de vacanțe?

FELICIA MIHALI

Adevărul e că nu sînt mare amatoare de vacanțe. Am șansa, sau neșansa dacă vrei, să locuiesc în periferie și să lucrez în periferie. Pe scurt, drumul pînă la școala unde lucrez îl fac pe bicicletă, iar acasă am o liniște totală unde pot să mă concentrez. Evident, problema e cînd la rîndul meu trebuie să răspund la invitații de lansări sau vernisaje care se petrec în timpul săptămîinii, deoarece după școală, seara, sînt obosită. Dar trecutul podului cu mașina din Laval îmi ia 15 minute. Toată chestia e să mă mobilizez și să ies din casă. Timpul e groaznicul meu inamic, nu știu cum să îl păcălesc, să îl înșel. Mă lupt cu el în permanență, încerc să mi-l eficientizez la final de săptămîină, vara, în cele două luni de vacanță. Sînt prolifică pentru că sînt disciplinată. O disciplină care le face viața grea mai ales celor din jur. Rutina îmi place. Dimpotrivă, tot ce îmi schimbă obiceiurile cotidiene, precum ora la care îmi beau cafeaua, orele mele de lectură obligatorie, orele de scris – dimineața în special -, asta mă destabilizează și îmi creează discomfort. Ca și taoistii, cred că lumea poate fi cunoscută din pragul casei. Pentru asta sînt atîtea cărți la dispoziție.

INTERVIEWATOR

Ai un roman de care nu te mai simți atașată? Știi că unii scriitori își renegă mai tîrziu unele dintre operele “de tinerețe”. Care este romanul la care nu prea mai ții (dacă acesta există) și, invers, care este cel de care te simți cel mai legată?

FELICIA MIHALI

Cartea care m-a lansat cu mult succes este Țara brînzei și poate din acest motiv mă sînt cel mai atașată de ea. Cred că are acea noutate, nebunie, insolență, agresivitate care fac dintr-un debut oarecare unul spectaculos. Țara brînzei a șocat pe bună dreptate și încă resimt acea undă de admirație dublată de teama de a fi în fața unui freak. După ce au citit Țara brînzei, cei care mă întîlnesc sînt absolut șocați că sînt o ființă extrem de normală și, mai ales, că îmi place brînză. Acum am multă tehnică, sînt un artizan desăvîrșit, știu cum să scriu, dar mă întreb dacă inspirația e la înălțime, dacă aș mai avea curajul să fac chestii atît de curajoase, cu atîta nonșalanță față de reacția celorlați. Cred că pe măsură ce îmbătrînesc, scriitorii devin tot mai precauți în a nu-și atrage adversități, în a nu deranja, și asta le distruge total opera.

INTERVIEWATOR

Prima ta carte a avut succes în România. Practic, ce înseamnă succes în România? În cîte exemplare s-a vîndut? Cineva îmi spunea că și în America de Nord, succesul e relativ și că best-seller e definiția unei cărți care se vinde în 2.500 de exemplare.

FELICIA MIHALI

Țara brânzei ar putea fi numit best-seller, în sensul că a făcut multă vîlvă, s-a bucurat de o recepție bună, cu critici elogioase peste tot, cu cîteva excepții care cred că erau de o rea voință de ordin personal. Cei care au lovit în mine doreau de fapt să lovească în Cristoiu – care nici măcar nu mai era șef la Evenimentul zilei. Tirajul a fost de 1000 de exemplare, ceea ce pentru un debut este o cifră foarte bună. Poate că ar fi existat o retipărire dacă aș fi fost în România, dar cum am plecat și cartea a plecat o dată cu mine. În ce privește euforia succesului, recunosc că a fost o epocă de glorie pentru mine care corespundea evident și cu tinerețea. E bine să fii tînăr și să ai succes, nu-i așa ? Iar eu am fost privilegiată să le am pe ambele la vremea aceea.

INTERVIEWATOR

Ai făcut incredibilul efort de a ajunge scriitoare apreciată de limba franceză. Ce te-a făcut să iei de la capăt efortul cu o a treia limbă, engleza?

FELICIA MIHALI

Am decis să scriu în engleză în momentul în care mi s-a părut că în franceză am devenit prea “vorbăreață”, ceea ce se întîmplă inevitabil cînd știi prea bine o limbă. Este extrem de greu să rezîști tentației de a spune totul, ori cînd stăpînești o limbă prea bine riști să cazi în extrema detaliilor și să nu știi cînd să te oprești. O limbă nouă are avantajul că îți impune bariera vocabularului. Tot căuțînd cuvîntul potrivit, verbiajul se calmează. Din toată efervescența ideilor care te năpădesc în prima fază, rămîne treptat doar nucleul greu, esența.

E minunat să vezi simplificarea pe care o poți face manevrînd limbajul ca pe niște instrumente pe masa de operație. Toate sînt ascuțite și pot fi foarte periculoase, de aceea trebuie să le manipulezi cu grijă. În plus, sînt tot mai convinsă că de fiecare dată cînd schimbi limba, schimbi stilul dar și subiectul. De exemplu, subiectul migrației pentru mine rămîne ceva extrem de sensibil și pînă de curînd am ezitat. Cît timp am scris în franceză, nu am avut curajul să scriu despre trăirile unui imigrant. Franceza este o limba pe care o stăpînesc foarte bine, o limbă pe care o pot reda în cele mai elaborate nuanțe iar într-un roman “al emigrantului” asta poate fi un minus. În franceză sînt nostalgică, stilul meu e încărcat, tragic. Iată de ce mi-a fost teamă să scriu despre imigrație în această limbă tocmai pentru a nu cădea în capcana de a prezenta emigrantul ca pe un cetățean de mîna a doua. Există extrem de multe cărți în literatura canadiană în care emigrantul e condamnat să trăiască în condiții insalubre, printre gîndaci, doctor veșnic condamnat să conducă taxiul. Ei bine, există și acest tip de realități dar există și emigranți care se integrează, care au succes în țara de adopție. În general se scrie puțin despre această categorie a reușitei. Preferăm încă, din motive literare, să scriem despre fața neagră a imigrației, cu experiențe traumatizante, pentru că asta atrage cu adevărat atenția. În engleză în schimb, pentru că e o limbă pe care o cunosc mai puțin și pentru că am un stil mai puțin riguros, am găsit un ton mai lejer de a vorbi despre imigrație, undeva între cinism și umor. În al doilea rînd, experiența mea personală a fost principala sursă de inspirație. În

cei 15 ani de viață în Canada s-au întâmplat multe dar și câteva reușite. Familia mea s-a mărit, copiii noștri au reușit – sîntem, dacă vrei, o mică poveste de succes -, și mi-am zis că decît să inventez, mai bine să scriu despre ce mi s-a întâmplat mie și alor mei. De ce să mă întorc mereu la primele luni de imigrație ale unui individ, care sînt traumatizante, în loc să scriu despre lucrurile bune care li se întâmplă multora, cei care vor cu adevărat să aparțină acestui loc. Asta am făcut în *A Second Chance*, prima carte în care vorbesc despre comunitatea românească.

INTERVIEWATOR

Mi se pare foarte interesant ce spui și aceasta datorită faptului că în ultimul rînd citesc destul de multă literatură românească contemporană și am observat ce spui și tu: majoritatea scriitorilor abordează teme negre, deprimante... de la cei foarte cunoscuți cum ar fi Radu Aldulescu (Cronicile genocidului), Doina Ruști (Lizoanca) la prozatorii mai noi, care au scris romane probabil mai puțin cunoscute, cum ar fi Șoseaua Cățelu, Kinderland și ți-aș putea enumera cel puțin zece, în care subiectele sînt: sărăcia, violul, avortul, corupția, depravarea, consumul de stupefiante, copiii care cresc în România cu părinți plecați la muncă în occident, etc. Crezi deci că scriitorul român din diaspora poate aduce un suflu proaspăt în literatura contemporană românească (o altă perspectiva sau subiecte originale, diferite de cele tratate de scriitorii autohtoni)?

FELICIA MIHALI

Temele negre nu sînt o exclusivitate a literaturii române. Anul acesta am fost în două jurii foarte importante de acordare a burselor de creație în Quebec și Canada. Am evaluat deci vreo 200 de dosare de autori, cu proiecte de romane unul mai sinistru ca altul. Mulți privilegiază aceste teme și cred că succesul cu orice preț explică această alegere. Evident, convingerea și simpatiile mele literare sînt în altă parte, deși nu trebuie uitat că Țara brînzei, cartea mea de debut, frola același univers mizerabilist. Bănuiesc că e puțin și nebunia tinereții în joc. În afară de Radu Aldulescu, nu știu dacă la 50 de ani mai ai chef să inventezi o față atît de sinistru a umanității. Cei care trăiesc cu adevărat ororile, a se vedea exodul sirian, nu știu dacă au neapărat chef să le descrie în romane. Așa că de multe ori ororile sînt scrise de cei care trăiesc în confort și asta dă o notă de falsitate greu de trecut cu vederea. În ce privește rolul scriitorului român din diaspora, cred că rolul lui e mai ales important în spațiul în care trăiește. O poveste canadiană interesează mai ales un cititor canadian, pentru că se poate regăsi în ea la primul nivel. Un roman scris de un autor de origine română poate aduce ceva nou și necesar în literatura canadiană, în timp ce în România cărțile lui pot apărea ca subiect exotic – un capriciu al cuiva care o duce bine și are chef să se joace de-a tragedia din plictiseală. Cei care trăiesc în Canada și continuă să scrie în românește și să publice în România, mi se pare că riscă la un moment dat să nu mai aparțină nicăieri. În al doilea rînd, o dată ce imigrăm, metabolismul nostru se schimbă. Chiar dacă crezi că percepi încă realitățile din România la justa lor intensitate, e puțin probabil... De departe, nu mai poți lua pulsul acestui mare corp format din atîtea contradicții. Iar literatura te trădează ușor. Ceea ce hrănește o carte bună este tocmai experiența nemijlocită. Cred că, din fericire, cititorul român este destul de versat și e greu să îi vinzi contrafaceri. Dar pînă la

urmă toate aceste considerente nu valorează nimic. Ele sînt doar experiența mea personală. Fiecare autor e unicat. Fiecare autor are datoria să dovedească că are dreptate și că alegerea lui e cea mai bună.

INTERVIEWATOR

Ce suport ai primit pînă acum din partea României? Mă refer nu neapărat la vreo bursă pentru scris ci și fonduri de traducere sau suport din partea ICR, ambasadei, consulatului șamd? Dar din partea Canadei? Ai primit vreun sprijin? Cum ai fost tratată de editurile canadiene cu care colaborezi?

FELICIA MIHALI

Suportul oferit de Ambasada României se rezumă la întâlniri cu publicul în general, care mi-au dat ocazia să îmi lărgesc puțin sfera de cititori sau de cunoștințe, dacă vrei. Așa te-am cunoscut și pe tine, la una dintre întâlnirile organizate de Ambasada din Ottawa, deci, voilă, ele sînt eficace. Apoi, ICR mi-a făcut de trei ori trei mari cadouri. Unul a fost o conferință organizată la București în 2006. Alta a fost o participare la Zilele francofoniei la Madrid. Ultima a fost o invitație la tîrgul de carte de la Goteborg, în Suedia. Din păcate pînă acum toate aceste proiecte nu s-au materializat cu traduceri, dar pentru asta, încă o dată, nu pot fi acuzați decît editorii. Quebecul și Canada mi-au oferit mai mult suport dar e normal. Sînt de acum membru al celor două uniuni de scriitori, franceză și engleză, figurez în antologii, operele mele se studiază în programele universitare. Particip la festivaluri, jurizez premii și burse, și la rîndul meu am primit cîte o bursă de creație pentru fiecare roman. Despre editorii mei de la XYZ și LL Publishing, vreau doar să spun că sînt ireproșabili : onești, corecți, perfecționiști cu fiecare cuvînt și virgulă. Șansa mea de a publica aici, lor li se datorează.

INTERVIEWATOR

Mulțumesc din inimă pentru timpul acordat acestui interviu, Felicia Mihali. Mult succes și inspirație în continuare !

Interviu realizat de Cornel Balan

LITERNAUTICA

Revistă de literatură și alte mofturi

14/09/2015

<https://litternautica.com/ca-si-taoistii-cred-ca-lumea-poate-fi-cunoscuta-din-pragul-casei-interviu-cu-felicia-mihali/>